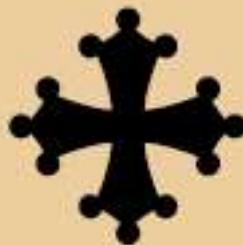

LO GRINHON

La Gazeta dau Vivarés d'en Naut

SOMARI

Levar lo masca : Gerard Betton-Los Brucs : Marcela Pion-Roux-Lo reviscòl de l'occitan al colègi Sant Martin de Tença : La Retornada-Lo chaçaire de la nueit : Jan Nicolas-Lei per la protecccion patrimoniala de las lengas regionalas : Gerard Betton-Chantar lo mai : Ugueta Betton-Coisina, la crica dau monde riche : Marie-Hélène Marteau-La cronica (socio)lingüistica (II) : lo *patois* e l'occitan : Quentin Garnier-Los Aikú de Patric : Patric Cròs

Levar lo masca

Daube los promèirs jorns de l'estiu tombem lo masca... aumens dins las ruas per lo moment, e qu'es dejà un plaser de tornar veire la figura dau monde, los sorires daus uns e mai aqueles que fan lo morre, qu'es la viá que tòrna !

Per *Parlarem* mai, tornem faire. Si lo *Grinhon* vos a jamai mancat e vos a tengut companhiá tot lo temps onte èram ensarrats dins nòstras maisons, es temps de ne'n sortir. Un Conselh d'Administracion s'es tengut lo 16 de junh dins nòstre locau de la Maison de las Associacions d'Anonai. Lo punt fuguèt fait sus los aderents e l'òm pòt dire que $\frac{3}{4}$ de las cotisacions son rintraas. Lo tresorier presentèt lo bilanç de 2020, si las finanças an pas creissut (manca d'activitats, de cotisacions, depensas dau *Grinhon*) son pas encara en dangièr.

Una A.G. es prevuá per los 4 o 11 de setembre. Davant la dificultat de trovar una sala ès Anonai, avem pensat decentralizar aqueste A.G. Una sala es reservaa a Sant-Victor, surament per lo 4. Un autre C.A. au començament de julhet deuriá arrestar tot aquò.

Lo C.A. a mai decidat que l'A.G. venenta seriá

l'ocasion de convocar, per començar, una A.G. extraordinariá per la modificacion daus estatuts. S'agís de se bailar la possibilitat d'una direccion collegiala, l'associacion poiriá elegir mai d'un president.

Quauquas activitats tòrnar enreiar : « Chantem », lo Còr de votz, la Coral si volètz, repren las repeticions lo divendres 18 de junh, puei 25... L'atalhièr chant (transmission dau repertòri occitan e francés) menat per l'Ugueta repren mai lo 18, 25... Lo C.A. venent dau 5 de julhet deuriá precisar d'autras activitats : permanéncias au locau, renscontres en vila, velhaas...

Lo *Grinhon* d'estiu l'avètz en man e poiètz veire que nòstra petita equipa a pas placat de travalhar : la Marcela nos conta sos sovenirs daus brucs, Jan Nicolas se lança daube un conte de sa grand-maire, Ugueta se soventa de son oncle farsaire que chantava lo mai... e puei lo Quentin que nos esclaira sus la lingüistica ; vos parlem mai de l'actualitat e de la lei Molac que voudriá èstre un sostén per las lingas de França... E tot lo demai per un bon moment de lectura.

G.B.

LO GRINHON
es la revuaa de l'associacion
occitana
PARLAREM EN VIVARÉS
D'èss Anonai.

Es mandaa a tots los aderents.
Per la recèure, mandar
12 € per una persona
15€ per un coble a :

LO GRINHON (G. Betton)
La petita Comba
27 rue Marcel Bruyère
07100 ANONAI

Faire lo chec a l'òrdre de
PARLAREM EN VIVARÉS.

Los abonaments partan dau n°
de Prima
e s'achaban daube lo n° d'Ivèrn

Una enveia de lectura dins nòstra linga, una recherche de revua occitana, saver ce qu'es editat en occitan, una bona adreça :

L'Espaci Occitan dels Aups, librariá à Gap, 21 rue de l'imprimerie,
tél. 04 92 53 98 40 e
sustot un siti internet de qualitat :

www.espaci-occitan.com/botiga/fr/

Comanda en linha, livrason rapida.

L'avem eissiat, marcha franc bien.

Per retrovar **lo Grinhon e Parlarem** sus internet

BARTAVEL <http://www.bartavel.com/>

Grinhon, una mina d'informacions sus la linga dau Vivarés de naut .(resp. Patric Cròs)

Equipa tecnica, expedicion : Raimonda Chanal, Ugueta Betton

Tresorier : Jan-Luc Fourel

Direccion : Gerard Betton

Redaccion : (per aqueste numero) Marcela Pion-Roux, La Retornada, Jan Nicolas, L'Ugueta Betton, Quentin Garnier, Patric Cròs, Marie-Hélène Marteau, Marc Noalha, Gerard Betton e los legeires dau *Grinhon*.

Los brucs

Autescòps, aquelis que demoravan a la campanha e que possedavan un petit morcelon de tèrra, i botavan de brucs daube de mochas a mial. Los botavan a la cala de la bisa, contre una muralha. Quelos brucs èran faits dins de troncs d'abres e avián tres pertus per faire intrar las mochas.

A la prima, quand los mandoliers èran en flor, avisavan los brucs e tiravan lo mial. Qu'èra la promèira recòlta de l'an. Si avián bien trovat de mial ne'n portavan aus veisins que nos le rendián, si n'avián.

Lo mial qu'èra preciós, quò adusiá de doçors dins la maison : per sucrar las tisanas, per las medecinas, per faire de siròp e qu'èra un remontant per los malautes.

Per los anciens las abelhas qu'èra una veiaa misteriosa, surnaturela, qu'èra de mochas dau Bon Dieu. Chaliá pas las tuar, pas lhur dire de mau, pas jurar, autrement te picavan. Quand lo bruc aviá perit, disián que las mochas èran mòrtas, quand aqueu que sonhava los brucs èra mòrt, chaliá far faire le dòl a las mochas. Me soveno que quand mon grand-paire es mòrt, ma maire me donèt un riban de crespe per los brucs.

Avián mai per abituda d'ofrir un pòt de mial aus nòvis. Qu'èra per lhur portar chança e lo mial qu'es lo simbòle de la doçor e dau plasir e qu'èra mai per los eimodar, los avivar, los endrujar e los raviscolar. Qu'es per aquò que disan : « La luna de mial ».

Los ancians avián comprei que las abelhas son indispensables a la viá dau monde e de la tèrra. Chau faire coma ielis, chau las parar si volem pas las veire disparéisser !

M.P.R.
(lo 18. 04. 2021)

Las abelhas e lo temps que fai

Las mochas a miau cranhan la plòia e charjaas de mana, de pollèn o de nectar de las plantas, se vòlon pas laissar surprise. Sembla qu'an devolopat una granda capacitat de prevision metèo. Los ancians l'avián gaitat e de proverbis d'autrafes ne'n gardan la marca.

Quand las abelhas van pas luent,
E se despachan per correjar (*faire las corsas*)
Devina que deman plourà
E de còps senton arrivar la plòia.
Se las abelhas se'n tòrnan
A meitat charjaas,
Marca la rinçaa

G.B.

(veire G. Massot, Proverbes et dictions d'Ardèche et savoir populaire, 1983)

Lo reviscòl de l'occitan al colègi Sant Martin de Tença

Pel promèir còp, ès nosautres, una opcion « sensibilisacion a la lenga e a la cultura occitanas » es prepausaa dempués la dintraa al colègi Sant Martin de Tença (Léger-Naut, Auvernha). Aquel ensenhamant se fa a l'iniciativa de l'Associacion tençona *La Retornada*, e graça a l'enterès del director : lo Thierry Goudard, qu'es sensible a la question de las lingas regionalas.

« - Sem vint escolans en classa de 3^{ema} qu'avem chausit d'aprene l'occitan per poder parlar aub nòstra familia e per que los raires siáchon fièrs de nosautres. Nos sem avisats de que conegas-siam dejà franc de mots de patoès que preniam per de francès coma lo rachós [rachou] (*rapace*), un faiard (*hêtre*), es un chanin [chani] (*c'est un costrand*), lo bachàs (*abreuvoir*)... »

Quò es la Véronique Degoul, salarioa per *La Retornada*, qu'assegura - una ora per setmana en occitan vivaro-aupenc e lengadocian - aquel ensenhamant facultatiu que lor adurá de punts al brevet. « - Los objectius d'aquela sensibilisacion es de saupre que la linga eisista, qu'es encara ben emploiaa açaimont, mèsmee vèrs los joines, qu'es normal de conèisser la linga de son país. L'occitan es una linga romana badada sul monde que permet de voiatjar : d'aprene mai facilament sas lingas sòrres coma l'espanhòl, lo portuguès o l'italian. Lur cultura es una richessa, es una chança per i-eles de parlar doas lingas. »

Aqueste article sus l'escòla qu'avem receuput au mes d'avril nos fai joi.

Saver que d'escòlas vòlon ben sensibilizar d'escolans a la linga e a la cultura dau país es una franc bona novela. E aquò se passa pròche d'ès nosautres !

Lo Grinhon seriá content de publiar d'autres tesmonhatges, nòstras pajas son badaas per totes las iniciativas e los textes d'escolans son totjorn los benvenguts.

Tença : de novelas de l'Associacion *La Retornada*

I aviá un moment que se sem pas veguts ! Lo darreir cors de patoès se passet en mars de 2020 e sem franc contents de vos anonçar la reprise. Aub qualques precaucions avem pogut discutir, eschamjar e tornar aprendre la linga jèus passat. Amais, avem partajat la porcion afòra al solelh. I aurà cors los jèus a 18 horas, los 10 e 24 de junh, puèi lo 8 de julhet totjorn al Chastèl dau Masel de Tença.

Malgrat lo confinament, l'associacion es restaa franc investiaa per la sauvegarda e la valorisacion de la linga e la cultura occitanas. Avem rencontrat Isabelle Valentin (deputaa de la 1^{era} circonscripcion de Leger-Naut) per discutir de nòstres projectes d'avenir e d'un sosten finançier que seriá benvengut per mantenir totes las activitats.

Una emplegaa ven de far la pacha per continuar son contracte. Sas principales missions son la collecta e la valorisacion de documents d'archivas sonoras e fotograficas, l'edicion, e l'animacion de talhiers de sensibilisacion dels joines a l'occitan.

Coma avem la costuma de'n organizar aub le Centre de Formation Professionala en Occitan (CFPO), un estagi d'immersion en occitan de differents dialectes, amai lo nòstre, se farà aqueste an al Chastèl dau Masel del mèrces 7 al sande 10 de julhet. Aital pel cors del jèus 8 de julhet nòstre grop se mesclarà aub aqueles estagiariis venguts de pertot. E aquela genta setmana s'achabarà aub lo festenal *La Retornada* lo sande 10 de julhet : lo programa definitiu serà leau anonçat !

Mercé per avança de continuar a sostener l'associacion : prenetz la vòstra adesion a *La Retornada* ! (chèque de 15 euros à l'ordre de *La Retornada* – Château du Mazel – 43190 TENCE) e venetz nos veire !

Jan Nicolas a pas eissublat los contes de sa grand maire

Lo chaçaire de la nueit

Devió aver benlèu set ans, ma grand-maire me contèt quela istoira.

« Qu'èra un vèspre a bord de nueit, daube mon paire éran ‘nat querre una brassaa de chalàias per empalhar las vachas.

D'un còp, auviguèram un gran brut que veniá dau boès, un grand òme sortiguèt sus lo chamin, portava un fusil, daube una disena de chins, tots nèirs, darrèir ilo.

Mon paire, me diguèt, aie pas paur, ma petita, anem lo laisser passar, qu'es lo chaçaire de la nueit.

Nos èram esconduts, darrèir un gròs chastanhier, passèt sens nos vèire, éra abilhat tot de nèir, dessós sos pès quò fasiá de fuòc e sos chins japavan darrèir il. En ren de temp tracolèt darrèir la sera e jamai l'avem tornar vèire. »

Diguèro a ma grand-maire :

- qu'es verai l'as veraiment vegut ?

Me respondèt :

- si te zo diso, qu'es verai, qu'èra lo diable.

Lo temps a passat, per empalhar las vachas se servan plus de las chalàias, qu'es beulèu per quò que veián plus lo chaçaire de la nueit.

Jan Nicolas

Lo corrièr daus legeires

Escrivon au Grinhon

Vos mando le chec per l'abonament...

...Pendent lo confinament aviò ben un brison pres la flema... Vos espero tots en bona santat. Donaretz le bonjorn a tots aquelis que se degramissan per faire viure Lo Grinhon. Vos di so a tots : josca mielh. MPR

Coma quò vai vosautris. Avem de novèlas per lo Grinhon ! Nosautris a S... siem totjorn dins los travaus, mas qu'ei quasi de biais. Josca mai. Amistats. JPL

Enfin ! La lei l'avem ! Ne'n parlaretz dins lo

Grinhon venent. Òsca per vòstre trabalh. Amistats. Lo Pèire.

Nous voilà condamnés au silence depuis trop longtemps. Si tout le monde est vacciné contre le COVID on pourrait au moins chanter un peu ?... En attendant une assemblée générale. (chèque de 15 € au lieu de 12€ pour soutien) MHM

Lo Grinhon es franc content quand receu de vòstras novèlas !

Per li faire plaser, viste quauquas linhas ... E mai si quò vos ditz. Perqué pas vos lançar daube un sovenir, un petit conte, una faribòla...

LEI per la proteccion patrimoniala de las lengas regionalas e lhur promocion.(dita Lei Pau Molac)

Aqueste article fuguèt escrit en doas fes: au moment de la votacion de la lei, puei après la sasina dau Conselh Constitucional. Es mai pareissut, bilingue, dins lo caièr n°150 de *Mémoire d'Ardèche et Temps Présent*. G.B.

Qu'es lo 8 d'avril 2021 que l'Assemblaa Nacionala votèt la lei per la « Proteccion patrimoniala de las lengas regionalas e lhur promocion ». Aqueste còp s'agís ben de Patrimòni e sembla qu'aquò chanja lo biais de veire a regard de las lengas regionalas.

Autrescòps avián agut, en 1951, la lei Deixonne que permetèt d'enreiar un ensenhamant de ce qu'apelavan « las lengas e los dialecces locaus ». Per o dire viste, Dempuei questa lei fuguèt possible d'ensenhar un pauc de lenga regionala dins las escòlas. Los mestres d'escòlas poian, sens plus se faire jurar per los inspectors, parlar de la lenga locala, se'n servir tant se pé dins l'ensenhamant e mesme l'utilizar « una ora o doas en activitats dirijaas ». L'òm veguèt mesme, e quò seguèt lo cas a Valençà d'estagis organizats a l'entorn de l'ensenhamant de l'occitan. N'i aguèt un en 1977 onte intervenguèt Jules Froment qu'ensenhava ès Aubenas. Fa-guèt aquí una brava conferènça.

Dins los collegis èra possible un ensenhamant facultatiu d'una ora per setmana e après la quatrena, teoricament, la possibilitat de lenga viva dos o tres (Georges Massot, lo cercaire, ensenhèt l'occitan en collègi coma aquò). Au liceu se poviá continuar aquel ensenhamant que permetiá la presentacion au Bachaleirat d'una espròva escrita e orala de lenga viva. E, qu'era mai sovent lo cas, èra totjorn possible l'espròva facultativa orala que poviá bailar de punts supplementaris tant coma las arts, musica, dessenh o encara l'espòrt.

Per aquí chaliá trovar d'escolans voluntaris (e los parents mai !), un mestre pro devoat per menar tot aquò e sustot tenir tèsta a l'administracion qu'era pas sovent favorable.

Aquel dispositiu foncionèt un pauc en Ardecha e en Droma e tots los ans èran de desenes de liceans a presentar las espròvas oralas dau Bachaleirat a Valençà e mai de còps au

1951 11 de janvièr, lei Deixonne, autoriza l'ensenhamant de las lingas e dialèctes locaus.

1992 25 de junh, revision constitucionala, article 2 completat : « *La linga de la Republica es lo francés* »

2021 8 d'avril, lei Paul Mollac, Proteccion patrimoniala de las lengas regionalas e lhur promocion.

2021 22 d'avril, sasina dau Conselh Constitucionalau.

2021 21 de mai, Decision dau Conselh Constitucionalau.

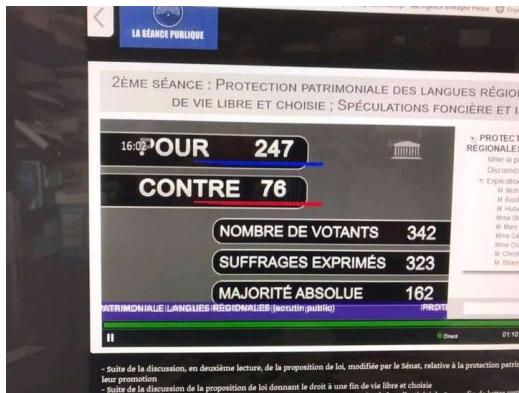
Montelaimar. I aguèt d'ans onte èran mai d'un examinator e sus mai d'un jorn. Chau encara reconeisser qu'èran plus nombrós en Droma qu'en Ardecha aqueles que capitavan a estudiatar l'occitan.

E puei, fai quasi vint ans que tot s'es a chaa pauc desreglat. Manca d'ensenhaires, refòrmas totjorn mai complicaas e que laissen plus gaire de plaça aus ensenhamants facultatius e mai que mai mauvesa volontat generala administrativa e sustot politica.

E arriva la lei menaa per lo deputat breton Pau Molac, dau grope Libertats e Territòris.

En promèira lectura, l'an passat, la lei fuguèt talament emendaa que perdiá quasi tot interès. S'era manifestaa coma aquò la volontat d'oposicion dau governament. Au Senat tornèran botar de biais questa lei que revenguèt d'aqueste an davant los deputats, au mes d'avril.

E aquí sembla que la sauça prenguèt. Aqueles qu'an seguit, en direct, lo debat, de l'Assemblaa Nacionala an ben vegut que lo ministre Blanquer, present au debat, essaiava de sarrar la bilha per empachar la machina d'avancar, d'emendaments fuguèran reposats, e lo ministre deupuguèt lèu se quesar que de tots los latz de l'assemblaa venián de

bonas ondas favorables. La discussion fuguèt positiva, los deputats èran a se respectar dins un eschange agradiu. De tots los bancs se parlava de son petit país e de còps daube emocion coma aqueste picard que parlèt tant ben de son tant vielh dialècte...

Veguá coma aquò, quand lo monde se parlan daube eime e rason, la politica es plasenta. Los partits pesavan gaire. La « república en marcha » essaièt ben de dire per la votz d'una representanta que lo partit èra contra, de bada, fuguèran una centena d'aqueste partit a votar la lei. E l'afaire fuguèt pleia : sus 342 votants n'i aguèt 247 per l'adopcion de la lei, 76 contra e 19 abstencions. Veiquià una lei ben votaa, e sos las aclamacions, daube la participacion de quasi tots los partits (garat per lo grope dau deputat marelhés Melanchon qu'a votat contra). Mas la politica politicana a benlèu pas dit son darrérmot ! L'anem veire.

Per informacion, los tres deputats ardèches an votat la lei.

Que ditz aquesta lei ?

Las lengas regionalas apartenon au patrimòni de la França, l'estat e las collectivitats territorialas concorron a lhur ensenhamant, protection, diffusion e promocion. Aquestas lengas son dins lo còdi dau patrimòni.

Dins las regions onte aquestas lengas son en usatge l'ensenhamant ne'n pòt èstre :

- Ensenhamant de la lenga e de la cultura regionala.
- Ensenhamant bilinga en francés e lenga regionala.
- Ensenhamant immersiu en lenga regionala.

Un punt precisa que las comunas de residéncia devon participar financierament a l'escolarizacion daus enfants, per lo promèir degras, quand aquel ensenhamant exista pas sus lhur territòri mas dins una comuna vesina. Es precisat, mai per los establlissaments privats sos contrat d'associacion.

Los servicis publics pòion afichar de traduccions en lenga regionala per la senhaletica sus los bastiments, las rotas, las vias navigablas... etc.

Per l'estat-civil, los sinhes diacritics de las lengas regionalas son autorizats.

Veiquià doncas una idèia dau contengut d'aquela lei.

La lei es votaa e ben votaa, mas qu'es sens comptar sus las maniganças dau monde politic. Lo 22 d'avril aprenem la sasina dau Conselh Constitucional per 60 deputats. Chaurá doncas apeitar la decision daus Savis.

Sus los 60 deputats marcats per la sasina dau Conselh Constitucional, son una desena que contestan d'aver jamai signat aquò e que se planhan de las maniganças de las equipas dau ministre de l'Educacion Nacionala. La deputaa de droma Célia de Lavergne fai partiá dau nombre.

E si tot vai bien au Conselh Constitucional, chaurá puei esperar encara los decrets d'application... mas qu'es una autra istoara !

Documentacion :

Lo darreir N° de La Faraça, la revua de l'associacion occitana d'èss Vans (per Julh Froment).
Sus l'Internet : lo siti de l'Assemblaa Nacionala, pro bien fait. E mai : « NHU Bretagne Média internet participatif breton et citoyen. »

Complement en suita de la sasina dau Conselh Constitucional

Qu'es lo 21 de mai que lo Conselh Constitucional bailèt l'abotissament de sa reflexion. Lo texte d'aquesta « Decision » que se tròva sus lo siti dau Conselh es de bon legir, franc clar.

Refusa per començar la demanda daus deputats qu'an declarat pas aver signat la sasina : *Las si-*

(de seure paja 8)

gnaturalas de la sasina an estat autentificats... es çò que ditz la « Decision »

La sasina portava sus l'article 6, aquel que decidava la participacion de las comunas... Es refusaa aquela demanda : Lo grèuge (*tort, préjudice*) (...) dèu doncas èsser garat.

Puei lo Conselh se sasiguèt tot sol de dos autres articles qu'èran pas en causa dins la sasina daus deputats. Vai refusar los articles 4 et 9 au nom de l'article 2 de la Constitucion francesa qu'estipula entremei d'autras veiaas : *La lenga de la Republica es lo francés.*

L'article 4 prevei qu'aqueste ensenhamant pòt èsser propausat sos lo biais d'un ensenhamant immersiu en lenga regionala... mauconeis l'article 2 de la Constitucion, per lo Conselh, es doncas contrari a la Constitucion.

L'article 9 prevei que los sinhes diacritics de las lengas regionalas son autorizats dins los actes de l'estat civil. Aqueste article mauconeis... las exigéncias susditas de l'article 2 de la Constitucion francesa.

Gerard Betton

Aqueste alinea de l'article 2 de la Constitucion (*La lenga de la Republica es lo francés*) fuguèt apondut per la revision constitucionala dau 25 de junh de 1992. **A l'epòca lo menistre afortiguèt aus deputats e senators qu'aquesta precision portarià pas tòrt a las lengas regionalas.**

Letra overta au President de la Republica.

Lo 15 de junh lo deputat Paul Molac a mandat au President de la Republica una letra signaa per 140 parlamentaris.

Paul Molac ditz au President son estupor davant la decision dau Conselh Constitucional e lhi fai part de las dificultats que van resultar per l'ensenhamant de las lingas d'aquela decision. Rapela mai au President sa declaracion dau 26 de mai onte parla de nòstras lingas disent que son « un tresaur nacional ».

Enfin, per sortir de l'insecuritat juridica demanda de lançar, lo mai viste possible, una revision constitucionala.

Son doncas 140 parlamentaris qu'an signat aquesta letra. Avem avisat, a la lesta, e siem francs contents de veire que nòstra deputaa dau nòrd Ardecha, **Michela Victory**, a signat la letra. Fau la merciar chalorosament e lo fasem aicí daube grand plaser.

Avem mai vegut un deputat de Leira, Régis Juanico.

Sembla que seriá de bon de motivar tant e mai nòstres representants.

G.B.

Après la decision dau Conselh Constitucional, manifestacion a Valença lo 29 de mai per la defensa de las lingas de França.
Aqui davant l'inspecccion academica

Chantar lo mai Lo genti mai dau Toine

Lo mes de mai, lo gente mai que l'òm chanta, enfin que l'òm chantava, quò se fai plus gaire. Qu'èran los joines, los conscrits sustot. Aquò me fai pensar a una « aventura » de mon oncle.

Fau dire d'abòrd que mon oncle èra un grand blagaire, totjorn prompte per se galar, e galar los autres... Chantava, joava de la batariá, fasiá de bals daube un autre que joava d'acordeon. Qu'èra la « vedeta » de la familha e mai de son vilatge.

Quand èra joine doncas, chantava lo mai, d'assurat daube sos conscrits. I passavan la nueit, s'arrestavan en totas las maisons dau vilatge e totas las fermas daus alentorns. Tot lo monde lhur bailavan d'uèus.

E un còp, veiquià qu'arriveràn a la maisoneta de dos vielhs, bien coneissuts dins lo país per èsser francs rapiàs. Los conscrits se botèran a chantar e au bot de cinc menutas, la fenestra de'n naut se badèt e lo vielh, que s'apelava Toine, diguèt :

- Mos paures joines, nosautres n'avem gis d'uèus per vos bailar.

Alòrs mon oncle faguèt :

- Ah ! ti n'as gis d'uèus, e ben te'n anem bailar !

E se botèt a lançar los uèus dau paneir daus conscrits ! Los uèus volaven e s'anavan esbolhar sus la paret, detrès la coja daus vielhs. Lo Toine insistava :

- Mas n'avem gis, vos diso !

E la vielha bramava :

- Sarra la fenestra, Toine ! Sarra !

L'Ugueta

Coisina

LA CRICA DAU MONDE RICHE

Fau :

quatre gentas trifòlas
dos uèus
un veire d'uile
quinze centilitres de gima frescha
un culhier d'eiricèl, de sau

Raspar las trifòlas daube la raspa a fromatge, ben fin per aver 'na pasta pulposa. Mesclar las trifòlas raspaas daube los uèus batuts, la gima, l'eiricèl e la sau.

Faire chaufar l'uile. Quand es prompte a fumar, botar la pasta en l'esversant sus tota la surfaça de la paella. Laissar dorar, baissar lo fuòc, virar la crica, tornar laissar dorar.

De servir daube 'na salada frisaa tant se pet alhaa.

Vocabulari : gima, *crème* ; eiricèl, *persil* ; mesclar, *mélanger* ; esversar, *étaler* ; alhaa, *aillée*.

Marie-Hélène (M.N. per la reviraa occitana)

La cronica (socio)lingüistica (II) : lo *patois* e l'occitan

Te, lo vequíá que tòrna daube sus questions sus la *lenga* e los *dialectes* ! De qué nos va contar encuei ? Dau *patois*, ben sœur ! Lo tèrme de *patois* es equivalent a lo de *parlar* mès que pòrta amai una connotacion despreciativa. Son origina ven benlèu dau viuelh francés e, si son etimologia exacta es pas pro coneissuá, serviá per designar un parlar pa-can, somari, una lenga de mastruts amai un parlatge de béstias. Es per vos dire... Au cors dau renforçament dau poder central a l'entorn de París, de l'Edat-Meiana josca l'epòca contemporanèa, « *patois* » venguèt un mot generic per designar tots los parlars de França qu'èran pas de francés. Mès es problematic per doas rasons. D'una part, en las laissant dins l'anonymat, fond totas las lengas territorialas (occitan, catalan, francoprovençal, parlars d'òils...) en un sol ensem, las privant d'una identitat pròpia. D'una autre part, menèt a una concepcion lingüistica faussaa dins las representacions collectivas : n-i a de lenga mas lo francés, l'aure estant pas digne de questo estatut. Si encuèi, lo mot *patois* es connotat d'una dimension afectiva, puèi qu'es la lenga de soliá, quela daus parents o daus grand-parents, nos fau rampelar que pòrta un jutjament de valor : los que parlan

patois, parlan pas una lenga veraia. Cò qu'es, zò savetz ben, completament faus ! Nòstre *patois* dau Vivarés d'en Naut, es d'occitan, una lenga que chamja, de canton en canton, coma es lo cas de totes las lengas naturalas ; nòstre *patois* es una lenga e zò nos fau pas eissublar !

L'occitan es lo vestigi de 2000 ans d'istoria lingüistica, qu'es a mand d'estre esfaçat per lo francés. E sus quelo darrèir vengut, quelo rabuson de francés, tot joine en vès nosautres, ne poiem dire de veiaas ! Dejà, a pas remplaçat las lengas *ditas* regionalas d'un biais natural, per cò que seriá estat mai competent per dire de veiaas o d'autras : es estat impausat. La politica lingüistica de França comencèt dès lo sègle XVI de bandir totes las autres lengas, las chaçant d'abòrd de la vià publica puèi josca dins las familhas, las remplaçant per lo francés. Es l'escola que joèt mai que mai lo ròtle de *difusor* dau francés a partir de la segonda meitat dau sègle XIX. L'occitan es pas après merir de son estat natural, o per cò qu'es pas capable « d'exprimir la modernitat » : es après se merir per cò qu'an decidit de l'anientar.

E puèi, lo francés es pas una lenga per cò que

R A P P O R T

*Sur la nécessité & les moyens d'anéantir le patois, &
d'universaliser l'usage de la langue française,*

P A R G R É G O I R E;

dispausa d'una literatura, o per çò qu'es empleiat a l'internacional : las lengas naisson (o quasi totas) oralas, l'escritura estant mas qu'una chausiá o una motivacion segondariá, absenta de bien de lengas ! Es una lenga per las mèsmas rasons que l'occitan, lo basco, l'arpitán, lo catalan o lo cherokee mès coneissèt un processús de normalizacion important, portat en particular per l'*Academia Francesa*. Lo francés que parlem tots, qu'avèm après a l'escola, es una lenga qu'an elaboraa a partir de varietats d'òils, qu'an dotaas d'un sistèma ortografic estable, e qu'an botaa au servici d'estats (en França, ben sœur, mas amai en Belgica, en Soïssa, au Quebec, puèi mai tard dins d'estats africans e asiatics). Ensin, coma zò ditz la lingüista Henriette Walter : « non seulement les patois ne sont pas du français déformé, mais [...] le français n'est qu'un patois qui a réussi » e per reüssir fau comprendre qu'es estat adoptat per un aparelh politic conquestaire que foguèt, en França, successivament questo de la monarquia, de l'Empèri e de la Republica. E òc, es coma quò, l'occitan a perduto franc de batalhas mès benlèu pas encara la guèrra que lhi mèna l'Estat. Benlèu...

L'estiu arriva, lo brave temps tòrna, e lo 10 de julhet, ès Tença au chastèl dau Masel, se fará una petita fèsta *La Retornada* (tòrna !) ont la lenga –lo temps d'una vespraa– tornará un tansepèt prendre sa plaça coma lenga dau país ! Vos i esperem nombrós e nombrosas !

Lo Quentin.

Legir (mesme en francés)

Los « progrès » de la civilizacion

L'autor voiatja a Bornèo e nos ditz : « Siem dins l'una de las mai ancienas forests dau monde, surament aquí dempuet que son apareissuas sus terra las proméiras plantas a flors, i a d'aquò mai de 120

Los Aikú de Patric

Petit poema
Que se dit d'un còp solet
Qu'es un aïkú sèc !
(*cul sec, lol !*)

Peja la paret
Soleta sos lo solelh
Una lermusa

Lhi fan un pauc paur
Au pilhon dau passeràs
Iaça e darna

Pèu verinosa
De la labrena, dau bòt
Bota pas la man

Lo mejorn bofèt
Amai lo darbon fogèt
E la nueit ploguèt !

Ampas, cerisas,
Maiossas dins lo jardin
L'estiu s'esmuna

Darna : pie-grièche, labrena : salamandre,
passeràs : moineau

Patric Cròs

milions d'ans !
I a aquí a pauc près, 3 000 especias d'aubres e
12 000 d'eras (erbacèas).»
En França en 2021 : 80 especias d'aubres e
4 300 erbacèas

La diferença la devem en granda partiá aus *progrès* de nòstra civilizacion. E qu'es pas achabat, que las darréiras ancienas forests son menaçadas un pauc pertot dins lo monde...

Tant mai d'informacions dins « Ce que les plantes ont à nous dire » de François Couplan, 2021, edicions Les Liens qui libèrent.

G.B.

Le Grimoire

**"ANC, DE VIVARES, NON AC CLAM,
QU'OM ESTRAINZ AGUES SET
NI FAM NI FOS COCHAZ."**

(Jamais, du Vivarais, il n'y eut
plainte qu'un étranger
eût soif ni faim, ni qu'il
y fût tourmenté.)

Peire de Vic

Vivarais
Parlarem en

Gerald Belton
Mesa en paja :

Quentin Gauthier
Mesa en paja :

Pensat ! abonnair !
de vos